

WALES AUDIT OFFICE
SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU

Archwilydd Cyffredinol Cymru
Auditor General for Wales

Cynllun Archwilio 2017 – Cyngor Sir Ynys Môn

Blwyddyn archwilio: 2016-17

Cyhoeddwyd: Mawrth 2017

Cyfeirnod y ddogfen: 265A2017

Mae'r ddogfen hon yn fersiwn ddrafft yn ddibynnol ar drafodaethau pellach gyda'r corff a archwiliwyd ac ymchwiliwyd. Mae'n bosibl nad yw'r wybodaeth wedi'i wirio'n llawn ac ni ddylid ei ddsbarthu'n eang.

Paratowyd y ddogfen hon at ddibenion mewnol Cyngor Sir Ynys Môn fel rhan o waith a berfformiwyd/i'w berfformio yn unol â gweithredoedd statudol.

Nid oes unrhyw gyfrifoldeb ar yr Archwilydd Cyffredinol na staff Swyddfa Archwilio Cymru mewn perthynas ag unrhyw aelod, cyfarwyddwr, swyddog na chyflogai arall yn unigol nac i unrhyw drydydd parti.

Os gwneir cais am wybodaeth y gallai'r ddogfen hon fod yn berthnasol iddi, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd dan adran 45 o Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mewn perthynas â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru a lle bo'n briodol, yr archwilydd a benodwyd, yn drydydd parti perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu aildefnyddio'r ddogfen hon at Swyddfa Archwilio Cymru yn swyddog.gwybodaeth@archwilio.cymru.

Cynhyrchwyd y ddogfen hon gan Deloitte LLP a Swyddfa Archwilio Cymru.

Cynnwys

Cynllun Archwilio 2017

Crynodeb	4
Archwiliad o'r cyfrifon	4
Gwaith arall a wnaed	7
Archwiliad perfformiad	8
Ffi tîm archwilio a'r amserlen	10
Datblygiadau i'm gwaith archwilio at y dyfodol	13

Atodiadau

Atodiad 1 – priod gyfrifoldebau	15
Atodiad 2 – gwaith perfformiad a nodwyd yn amlinelliad archwiliad y llynedd sydd dal ar waith	17
Atodiad 3 – astudiaethau gwerth am arian cenedlaethol	18
Atodiad 4 – datblygiadau eraill at y dyfodol	20

Cynllun Archwilio 2017

Crynodeb

- 1 Fel eich archwilydd allanol, fy amcan yw cynnal archwiliad sy'n cyflawni fy nyletswyddau statudol fel Archwilydd Cyffredinol a'm rhwymedigaethau dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004, Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 (y Mesur), Deddf Llywodraeth Leol 1999, a'r Cod Ymarfer Archwilio, sef:
 - archwilio eich datganiadau ariannol ac ardystio pa un a ydynt yn 'gywir a theg';
 - asesu a ydych wedi gwneud trefniadau priodol i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd o ran y defnydd o adnoddau;
 - archwilio ac asesu a ydych wedi cyflawni'r dyletswyddau ac wedi bodloni gofynion y Mesur; a
 - chynnal astudiaethau i'm galluogi i wneud argymhellion ar gyfer gwella darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd neu ar gyfer gwella trefniadau rheoli ariannol neu drefniadau rheoli eraill.
- 2 Diben y cynllun hwn yw nodi'r gwaith yr wyf yn bwriadu ymgymryd ag ef, pryd y gwneir y gwaith, faint y bydd yn ei gostio a phwy fydd yn ymgymryd ag ef.
- 3 Ni chyfyngwyd arnaf wrth gynllunio cwmpas yr archwiliad hwn.
- 4 Nodir fy nghyfrifoldebau, ynghyd â chyfrifoldebau'r rheolwyr a'r rheini sy'n gyfrifol am lywodraethu, yn [Atodiad 1](#).

Archwiliad o'r cyfrifon

- 5 Fy nghyfrifoldeb i yw cyhoeddi tystysgrif ac adroddiad ar y datganiadau ariannol sy'n cynnwys barn ar eu 'cywirdeb a'u tegwch'.
- 6 Rwyf hefyd yn ystyried a yw Cyngor Sir Ynys Môn (y Cyngor) wedi gwneud trefniadau priodol i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd o ran ei ddefnydd o adnoddau ac yn adrodd drwy eithriad os nad yw'r Datganiad Llywodraethu Blyneddol yn cydymffurfio â gofynion.
- 7 Mae [Atodiad 1](#) yn nodi fy nghyfrifoldebau'n llawn.
- 8 Mae'r gwaith archwilio a wneir gennyf er mwyn cyflawni fy nghyfrifoldebau yn ymateb i'm hasesiad risg. Mae'r ddealltwriaeth hon yn fy ngalluogi i ddatblygu dull archwilio sy'n canolbwyntio ar fynd i'r afael â risgiau penodol gan roi sicrwydd ar yr un pryd ynglŷn â'r datganiadau ariannol yn eu cyfanrwydd. Mae tri cham i'm dull archwilio fel y nodir yn [Arddangosyn 1](#).

Arddangosyn 1: fy null archwilio

- 9 Mae'r risgiau o gamddatganiadau materol perthnasol yr wyf yn eu hystyried yn sylweddol ac felly sy'n gofyn am ystyriaeth archwilio arbennig, yn cael eu gosod yn **Arddangosyn 2** ynghyd â'r gwaith rwy'n bwriadu ei wneud i fynd i'r afael â hwy.

Arddangosyn 2: risgiau archwilio ariannol

Risg archwilio ariannol	Ymateb archwilio arfaethedig
<p>Rheolwyr yn anwybyddu rheolaethau Mae risg y bydd rheolwyr yn anwybyddu rheolaethau'n bodoli ym mhob endid. Gan nad oes modd rhagweld sut y byddai sefyllfa o'r fath yn codi, mae'n cael ei ystyried yn risg sylweddol [ISA 240.31-33]</p>	<p>Bydd fy nhîm archwilio yn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • profi priodoldeb cofnodion dyddiaduron ac addasiadau eraill a wneir wrth baratoi'r datganiadau ariannol gan ddefnyddio adnoddau dadansoddi data estynedig i ddadansoddi holl gofnodion y dyddiadur am nodweddion o ddiddordeb; • cynnal profion o'r gwaith cynllunio a gweithredu rheolaethau dros gofnodion mewn dyddiaduron i'r cyfrifyfr ariannol; • adolygu priodoldeb amcangyfrifon cyfrifyddu i ganfod unrhyw duedd; a • gwerthuso'r sail resymegol ar gyfer unrhyw drafodion sylweddol tu hwnt i ffiniau busnes arferol.
<p>Cyflawnrwydd a chydabyddiaeth o incwm grant Rydym wedi nodi cyflawnrwydd a chydabyddiaeth o incwm grant fel risg sylweddol gan fod angen defnyddio barn rheolaeth ynglŷn â chydabod incwm grant, gan gynnwys pennu a oes amodau i'r grant ac a yw'r amodau wedi eu bodloni er mwyn caniatáu cydnabyddiaeth.</p>	<p>Bydd fy nhîm archwilio yn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • cynnal profion manwl ar sampl o incwm grant fel y risg incwm penodol i'r datganiadau i wirio bod cydnabyddiaeth incwm yn adlewyrchu rheolau'r cynllun grant yn briodol, bod hawliau'n unol â'r drafft neu'r hawliad grant terfynol, a bod balans y cyfrif rheoli grant wedi ei gysoni'r briodol;

Risg archwilio ariannol	Ymateb archwilio arfaethedig
Ceir dau fath o incwm grant a ystyrir yn berthnasol i'r risg hwn, sef grantiau refeniw penodol a grantiau cyfalaf a chyfraniadau.	<ul style="list-style-type: none"> • adolygu gohebiaeth sy'n gysylltiedig â grantiau penodol a chynnal profion ar sail sampl o'r modd y mae'r Cyngor yn trin y gwariant cysylltiedig o ran cyfrifyddeg; a • phrofi cynllun a gweithrediad rheolaethau'n ymwneud â chydabod incwm grant.
<p>Rhwymedigaeth Pensiwn</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar hyn o bryd mae gan y Cyngor rwymedigaeth net berthnasol o ran ei rwymedigaethau pensiwn ar y fantolen, ac mae'r cyfrifiad yn seiliedig ar gyfres o ddyfarniadau actiwaraid. Mae'r cyfrifiad yn sensitif i newidiadau cymharol fychan mewn tybiaethau a wneir ynglŷn â newidiadau i gyflogau yn y dyfodol, cyfraddau gostyngiad, marwoldeb, a ffactorau amrywiol allweddol eraill. 	<p>Bydd fy nhîm archwilio yn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sicrhau prisiad IAS19 ar 31 Mawrth 2017, a byddant yn penodi arbenigwyr i gynorthwyo gyda'n hadolygiad o briodoldeb y seiliau prasio IAS19, tybiaethau a datgeliadau'r datganiadau ariannol.

- 10 Nid wyf yn ceisio cael sicrwydd llwyr ar gywirdeb a thegwch y datganiadau ariannol a'r nodiadau cysylltiedig, ond rwyf yn defnyddio cysyniad o berthnasedd. Fy nod yw adnabod camddatganiadau materol, hynny yw, y rheini a allai gamarwain y sawl sy'n darllen y cyfrifon. Caiff y lefelau a ddefnyddiaf i farnu camddatganiadau o'r fath yn berthnasol eu hadrodd i'r Pwyllgor Archwilio cyn cwblhau'r archwiliad.
- 11 At ddibenion adrodd, rydym wedi pennu lefel perthnasedd arfaethedig o £1.9 miliwn, yn seiliedig ar ragolygon gwariant net o £123.8 miliwn (fel y nodir yn Adroddiad Monitro'r Gyllideb Refeniw y trydydd chwarter). Bydd y lefel perthnasedd yn cael ei ddiweddarau ar ddiwedd y flwyddyn ariannol yn unol ag alldro gwariant gros ar ddiwedd y flwyddyn ariannol, a byddwn yn cyflwyno diweddariad i'r rheolwyr ac i'r Pwyllgor Archwilio o unrhyw newidiadau. Byddaf yn ymdrin ag unrhyw gamddatganiadau sydd islaw lefel 'ddibwys' (lefel perthnasedd o 5% neu £100,000, pa un bynnag sydd isaf) fel materion nad oes angen i'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu eu hystyried ac felly ni fyddaf yn cyflwyno adroddiad arnynt.
- 12 Mae fy ffioedd yn seiliedig ar y tybiaethau canlynol:
- bod y wybodaeth a ddarperir i gefnogi'r datganiadau ariannol yn amserol, o'r ansawdd disgwylidig a'i bod wedi'i hadolygu at ddibenion sicrhau ansawdd;
 - y bydd llety a chyfleusterau priodol yn cael eu darparu i alluogi fy nhîm archwilio i ddarparu'r archwiliad mewn modd effeithlon;
 - y bydd yr holl swyddogion priodol ar gael yn ystod yr archwiliad;

- bod yr holl reolaethau a gwiriadau angenrheidiol ar waith gennych i alluogi'r Swyddog Ariannol Cyfrifol i roi'r holl sicrwydd sydd ei angen arnaf yn y Llythyr Sylwadau a anfonir ataf.
 - bod rhaglen waith arfaethedig yr Archwiliad Mewnol wedi'i gwblhau a bod rheolwyr wedi ymateb i faterion a allai fod wedi effeithio ar y datganiadau ariannol; a
 - gosod i ba raddau y byddwch yn bwriadu dibynnu ar waith yr Archwiliad Mewnol a lle bo dibyniaeth yn cael ei roi ar waith archwilwyr, arbenigwyr eraill, ayyb.
- 13 Yn ogystal â'm cyfrifoldebau o ran archwilio datganiadau statudol y Cyngor fel y nodir uchod, mae'n ofynnol i mi hefyd ardystio adroddiad i Lywodraeth Cymru sy'n darparu gwybodaeth am Gyngor Sir Ynys Môn i gefnogi'r gwaith o baratoi Cyfrifon Llywodraeth Cyfan.

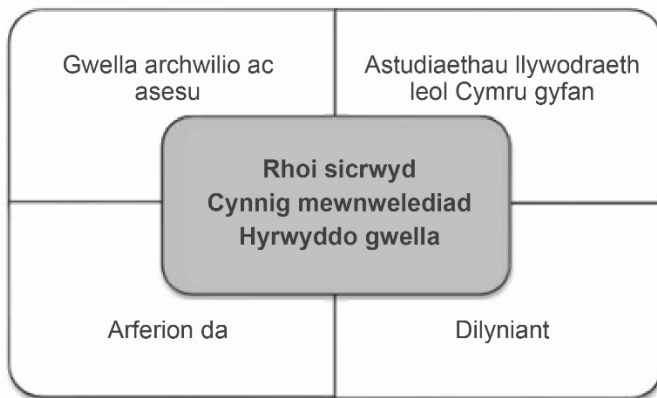
Gwaith arall a wnaed

- 14 Byddwch yn ymwybodol bod Bwrdd Cod Cyfrifyddu Awdurdodau Lleol (Bwrdd Cod) CIPF/LASAAC wedi gohirio'r broses arfaethedig o symud tuag at fesur ased rhwydwaith priffyrdd awdurdodau lleol ar sail y gost amnewid ar ôl dibrisiant. Bydd y Bwrdd Cod yn ystyried a fydd y cyfraddau GRC canolog a'r prosesau sicrwydd canolog yn cael eu darparu mewn modd amserol er mwyn gallu eu gweithredu'n llwyddiannus yn 2017-18 gan eu bod yn cwrdd ym mis Mawrth 2017. Cyflwynir y gofynion yng Nghod 2017-18.
- 15 Ni ellir cynnwys unrhyw waith archwilio ychwanegol mewn perthynas â'r ased rhwydwaith priffyrdd o fewn costau presennol. Caiff cost gwaith archwilio ychwanegol ei gytuno'n seiliedig ar ansawdd systemau a chofnodion y cyngor ac argaeledd sicrwydd canolog. Rwy'n rhagweld y bydd y ffioedd ychwanegol mewn perthynas â'r ased rhwydwaith priffyrdd yn cael ei adlewyrchu yn y ffi archwilio ar gyfer 2017-18.
- 16 Fodd bynnag, mae'n bwysig i awdurdodau gynnal momentwm wrth baratoi ar gyfer y newid sylweddol hwn ac mae'n bosib y byddent yn dymuno gwneud cyswllt gyda'u harchwilydd allanol wrth iddynt symud ymlaen. Byddaf yn trafod cwmpas unrhyw waith paratoadol ychwanegol sy'n angenrheidiol yn 2017 gyda chi ynghyd ag unrhyw ffi archwilio ychwanegol am waith o'r fath.

Archwiliad perfformiad

17 Gweler elfennau o'm gwaith archwilio perfformiad yn [Arddangosyn 3](#).

Arddangosyn 3: elfennau o'm gwaith archwilio perfformiad

- 18 Mae llywodraeth leol yng Nghymru'n mynd trwy gyfnod o newid nas gwelwyd ei fath o'r blaen. Mae pwysau cyllido'n parhau i gael effaith, bydd angen i gyrff sy'n cael eu harchwilio i fabwysiadu egwyddorion datblygiad cynaliadwy o fis Ebrill 2016, ac mae Diwygio Llywodraeth Leol yn dal i fod dan ystyriaeth.
- 19 Bydd y Mesur yn parhau mewn lle ar gyfer 2017-18, a byddaf yn dal i fod angen archwilio a fydd awdurdodau'n cyflawni eu dyletswydd i wneud trefniadau ar gyfer gwelliant parhaus. Yr her i mi yn ystod y cyfnod ansicr hwn yw cydbwysio fy nyletswyddau presennol, newydd ac arfaethedig gyda'r angen i barhau i gynnal archwiliadau ac asesiadau ystyrlon, cymesur sy'n seiliedig ar risgiau.
- 20 Yn ystod 2016, bûm yn ymgynghori gyda chyrrff gwasanaethau cyhoeddus ynglŷn â'r ffordd orau i mi gyflawni fy nyletswyddau amrywiol gan sicrhau'r cydbwysedd mwyaf priodol ac ychwanegu gwerth trwy:
- ddarparu sicrwydd ynglŷn â llywodraethu a stiwardiaeth arian ac asedau cyhoeddus;
 - gynnig cipolwg o'r graddau y defnyddir adnoddau'n ddoeth er mwyn diwallu anghenion pobl; a
 - nodi a hyrwyddo ffyrdd y gellir gwella'r ddarpariaeth o wasanaethau cyhoeddus.
- 21 Yn ogystal â'r rhaglen flynyddol o waith archwilio ac asesu, mae Swyddfa Archwilio Cymru hefyd yn cynnal rhaglen o Astudiaethau Llywodraeth Leol. Caiff y gwaith ei gynnwys yn amcangyfrifon Swyddfa Archwilio Cymru ar gyfer cyllid gan Gronfa Gyfunol Cymru ac nid ffioedd lleol. Mae [Arddangosyn 4](#) yn crynhoi'r sefyllfa bresennol ynglŷn â'r rhaglen astudiaethau presennol. Mae'r astudiaethau hyn yn arwain yn bennaf at adroddiad cenedlaethol sy'n cynnwys arfer da a deilliannau

dysgu cyfrannol yn hytrach nag adroddiadau lleol. Bydd canfyddiadau lleol, lle bo'n briodol, yn cael eu casglu fel rhan o waith asesu gwelliannau ac yn cael ei adrodd mewn Adroddiadau Gwelliant Blynyddol gan ddibynnu ar amseriad a ffocws y canfyddiadau.

Arddangosyn 4: Astudiaethau Llywodraeth Leol

Astudiaeth	Statws
Astudiaethau 2015-16	
Diogelwch y gymuned	Cyhoeddwyd ym mis Hydref 2016
Cynhyrchu incwm a chodi tâl	Cyhoeddwyd ym mis Tachwedd 2016
Y Cyngor yn cyllido gwasanaethau trydydd sector	Cyhoeddwyd ym mis Ionawr 2017
Astudiaethau 2016-17	
Sut mae llywodraeth leol yn rheoli galw	Gwaith maes
Comisiynu strategol	Gwaith maes
Gwell llesiant trwy addasu cartrefi	Gwaith maes

22 Gan ystyried yr holl ffactorau yma, bydd fy rhaglen waith ar gyfer 2017-18 yn cynnwys:

Arddangosyn 5: rhaglen archwilio perfformiad

Rhaglen Archwilio Perfformiad	Disgrifiad Byr
Gwaith archwilio ac asesu gwelliannau <ul style="list-style-type: none"> Archwiliad ac adrodd ar Gynllunio Gwelliant Dilyniant ar gynigion lleol a chenedlaethol ar gyfer gwelliannau/argymhellion Prosiectau lleol yn seiliedig ar risg – i'w cadarnhau Adroddiad Gwelliannau Blynyddol 	Ardystiad sylfaenol o'r cynllun gwelliant a'r adroddiad blynyddol. Dilyniant ar gynigion lleol a chenedlaethol ar gyfer gwelliannau/argymhellion. Bydd Briffiau Prosiect yn cael eu rhannu cyn cychwyn ar waith prosiect. Crynodeb o waith archwilio perfformiad a gynhaliwyd yn ystod y flwyddyn.
Asesiad gwaelodlin Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol	Sylwebaeth Blwyddyn Un: Byddwn yn casglu tystiolaeth ynglŷn â sut mae'r 44 corff yn dechrau ymateb i ofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol ac yn nodi enghreifftiau o arfer nodedig sy'n dod i'r amlwg. Bydd y gwaith yn cael ei lunio i gefnogi gwelliant ac i hysbysu gwaith archwilio ar y dyfodol dan y Ddeddf.

Rhaglen Archwilio Perfformiad	Disgrifiad Byr
Adolygiad Craffu Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol	Bydd yr adolygiad hwn yn edrych ar effaith Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol ar waith pwyllgorau craffu, gan gynnwys gwaith craffu'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus, hwyluso gwelliant a rhannu arfer da.
Adolygiad o Safbwynt Defnyddwyr Gwasanaeth	Gan adeiladu ar y gwaith a wnaed ar yr Astudiaeth Llywodraeth Leol yn ymwneud ag Ymdrin â Dibyniaeth a Galw, bydd y prosiect hwn yn profi'r cyswllt rhwng y gwasanaeth a'r defnyddwyr ym mhob awdurdod. Bydd yr adolygiad yn gwerthuso sut mae'n teimlo (fel aelod o'r cyhoedd) i ymdrin â gwasanaethau'r cyngor, gan gynnwys detholiad o wasanaethau a sefyllfaoedd.

- 23 Gweler y prosiectau archwilio perfformiad a gafodd eu cynnwys yng Nghynllun Archwilio'r llynedd sydd yn parhau i fod ar waith neu wedi cael eu hamnewid am brosiectau eraill ar ôl cytuno â chi, yn [Atodiad 2](#).

Ffi, tîm archwilio a'r amserlen

Ffi

- 24 Nid yw Swyddfa Archwilio Cymru yn gwneud elw o ffioedd. Dan y ddeddfwriaeth, ni chaiff ffioedd a godir fod yn uwch na'r gost lawn sy'n gysylltiedig â chyflawni'r swyddogaeth y codir y ffi amdani. Gosodir y cyfraddau ffioedd er mwyn adennill y gost honno'n llawn. Mae fy nghyfraddau ffioedd wedi cael eu cadw ar yr un lefel ar gyfer 2017 a bydd fy nhimau archwilio yn parhau i chwilio am arbedion effeithlonrwydd yn eu harchwiliadau ac maent yn awyddus i weithio gyda chi mewn modd adeiladol yn hyn o beth.
- 25 Nodir amcangyfrif o'ch ffi ar gyfer 2017 yn [Arddangosyn 6](#).

Arddangosyn 6: ffi archwilio

Maes archwilio	Ffi arfaethedig (£) ¹	Y ffi wirioneddol y llynedd (£)
Archwiliad o'r cyfrifon²	192,000	193,000
Gwaith archwilio perfformiad: ³	100,261	101,472
Gwaith ardystio grantiau⁴	135,000	135,000
Cyfanswm ffi:	427,261	429,472

Nodiadau:

- ¹ Nid yw'r ffioedd a ddangosir yn y ddogfen hon yn cynnwys TAW, ac ni chodir y dreth hon arnoch chi bellach
 - ² Yn daladwy rhwng mis Tachwedd 2016 a mis Hydref 2017
 - ³ Yn daladwy rhwng mis Ebrill 2017 a mis Mawrth 2018
 - ⁴ Yn daladwy wrth i'r gwaith gael ei gynnal
- 26 Bydd y gwaith cynllunio yn parhau, ac mae'n bosibl y bydd angen newid fy rhaglen waith archwilio, ac felly fy ffi, os daw unrhyw risgiau newydd allweddol i'r amlwg. Ni fyddaf yn gwneud unrhyw newidiadau heb eu trafod ymlaen llaw gyda'r Cyngor.
- 27 Ceir rhagor o wybodaeth am fy ngraddfeydd ffioedd a'r broses o bennu ffioedd ar wefan Swyddfa Archwilio Cymru: www.audit.wales/cy/amdanom-ni/graddfeydd-ffioedd-gosod-ffioedd.

Tîm archwilio

28 Ceir crynodeb o brif aelodau fy nhîm, ynghyd â'u manylion cyswllt, yn [Arddangosyn 7](#).

Arddangosyn 7: fy nhîm

Enw	Rôl	Rhif Cyswllt	Cyfeiriad e-bost
Ian Howse	Arweinydd Ymgysylltu - Archwilio Ariannol	02920 264319	ihowse@deloitte.co.uk
Michelle Hopton	Rheolwr Archwilio Ariannol	01179 842881	mhopton@deloitte.co.uk
Clare Edge	Rheolwr Archwilio Ariannol	07708 936807	cedge@deloitte.co.uk
Derwyn Owen	Cyfarwyddwr Ymgysylltu	02920 320651	Derwyn.Owen@audit.wales
Andy Bruce	Rheolwr Archwilio Perfformiad	07919 164779	Andy.Bruce@audit.wales
Gwilym Bury	Arweinydd Archwilio Perfformiad	07813 564432	Gwilym.Bury@audit.wales

29 Gallaf gadarnhau bod holl aelodau fy nhîm yn annibynnol ar Gyngor Sir Ynys Môn â'ch swyddogion. Yn ogystal, nid wyf yn ymwybodol o unrhyw wrthdaro buddiannau posibl y mae angen i mi dynnu eich sylw atynt.

Amserlen

30 Byddaf yn darparu adroddiadau, neu allbynnau eraill y cytunwyd arnynt, i'r Cyngor sy'n ymdrin â'r meysydd gwaith a nodir yn y ddogfen hon. Mae fy ngherrig milltir allweddol yn cael eu nodi yn [Arddangosyn 8](#).

Arddangosyn 8: amserlen

Allbwn arfaethedig	Gwaith a wnaed	Llunio'r adroddiad terfynol
Cynllun Archwilio 2017	Mawrth i Ebrill 2017	Ebrill 2017
Gwaith cyfrifon ariannol: <ul style="list-style-type: none">Adroddiad ar yr Archwiliad o Ddatganiadau AriannolBarn ar Ddatganiadau AriannolMemorandwm Cyfrifon Ariannol	Gorffennaf - Medi 2017	Medi 2017

Allbwn arfaethedig	Gwaith a wnaed	Llunio'r adroddiad terfynol
Gwaith archwiliad perfformiad: Bydd y rhaglen yn cael ei chadarnhau cyn gynted ag sy'n ymarferol: Gweler paragraffau 22 i 26 uchod	I'w gadarnhau	I'w gadarnhau
Adroddiad Gwelliannau Blynyddol	Trwy gydol y flwyddyn	Mai 2017
Adroddiad Archwiliad blynyddol	Mai - Tachwedd 2017	Tachwedd 2017
Cynllun Archwilio 2018	Chwefror - Mawrth 2018	Ebrill 2018

* Yn ddibynol ar glirio canfyddiadau drafft gyda Chyngor Sir Ynys Môn.

Datblygiadau i'm gwaith archwilio at y dyfodol

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

31 Daeth Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 (y Ddeddf) yn gyfraith ym mis Ebrill 2015. Mae'r Ddeddf yn gofyn i mi wneud adroddiad cyn etholiad nesaf y Cynulliad Cenedlaethol ynglŷn â sut mae cyrff cyhoeddus yn gweithredu'n unol â'r egwyddorion datblygiad cynaliadwy wrth osod eu hamcanion llesiant a chymryd camau tuag ar eu bodloni. Yn 2017, byddaf yn cynnal fy narn cyntaf o waith dan y Ddeddf -Sylwebaeth ar y Flwyddyn Gyntaf - er mwyn deall sut mae cyrff yn dechrau ymateb i'r gofynion. Byddaf hefyd yn gweithio ar y cyd gyda nifer fechan o gyrff cyhoeddus, gan gynnwys y sector llywodraeth ganolog, er mwyn datblygu arddull archwilio sy'n ystyrlon a chymesur ac yn gallu cael ei fabwysiadu mewn blynyddoedd sydd i ddod.

Arall

32 Amlinellir manylion datblygiadau eraill ar gyfer y dyfodol, gan gynnwys newidiadau i Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (IFRS) allweddol ac i seminarau Cyfnewidfa Arfer Da Swyddfa Archwilio Cymru yn [Atodiad 4](#).

33 Mae rhaglen Cyfnewidfa Arfer Da Swyddfa Archwilio Cymru yn anelu at gefnogi gwelliant i wasanaethau cyhoeddus ar draws Cymru drwy adnabod a rhannu arfer da. Mae seminarau'r Gyfnewidfa yn dod â chyrrff sector cyhoeddus ynghyd i rannu eu profiad a'u dysg ymarferol mewn meysydd y byddem yn ystyried y gallent elwa o rannu arfer da. Darperir y seminarau'n rhad ac am ddim i fynychwyr. Mae digwyddiadau arfaethedig yn cynnwys:

- Yr heriau a ddaw gyda gwasanaethau a ariennir gan arian cyhoeddus nad yw'n cael ei ddarparu'n uniongyrchol yng Nghymru

- Sut mae Rheoli Risg o amgylch Newid Sefydliadol, Trawsnewid Gwasanaeth ac Arloesedd
- Mesur Deilliannau: pwy sy'n gwneud hynny a sut (yn gysylltiedig â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol).

Atodiad 1

Priod gyfrifoldebau

Archwilio cyfrifon

Fel y'i diwygiwyd gan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2013, mae Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 yn nodi fy mhwerau a'm dyletswyddau i gynnal eich archwiliad ariannol. Fy nghyfrifoldeb i yw cyhoeddi tystysgrif ac adroddiad ar y datganiadau ariannol sy'n cynnwys barn ar y canlynol:

- eu 'cywirdeb a'u tegwch' gan roi sicrwydd eu bod:
 - yn rhydd o gamddatganiadau perthnasol pa un a gawsant eu hachosi drwy dwyll neu wall;
 - yn cydymffurfio â gofynion statudol a gofynion cymwys eraill; ac
 - yn cydymffurfio â'r holl ofynion perthnasol ar gyfer cyflwyno a datgelu o ran cyfrifyddu;
- cysondeb y wybodaeth yn yr Adroddiad Blynyddol a'r datganiadau ariannol.

Mae'n rhaid i mi hefyd ddatgan drwy eithriad os nad yw'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol yn cydymffurfio â'r gofynion, os na chadwyd cofnodion cyfrifyddu cywir, os na wnaed y datgeliadau gofynnol ar gyfer cydnabyddiaeth a thrafodion eraill neu os nad wyf wedi derbyn yr holl wybodaeth ac esboniadau sydd eu hangen arnaf.

Mae Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 yn ei gwneud yn ofynnol i mi asesu a yw'r Awdurdod wedi gwneud trefniadau priodol i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd o ran ei ddefnydd o adnoddau. Er mwyn cyflawni hyn, byddaf yn ystyried y canlynol:

- canlyniadau'r gwaith archwilio a wnaed ar y datganiadau ariannol;
- system rheolaeth fewnol Cyngor Sir Ynys Môn, fel y nodir yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol a'm hadroddiad cysylltiedig;
- canlyniadau gwerth arall a wnaed gan gynnwys gwaith a gynhaliwyd o dan Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 (y Mesur), ardystiad hawliadau ac adroddiadau, ac ymarferion paru data;
- canlyniadau gwaith cyrff adolygu allanol eraill, a lle bo hynny'n berthnasol i'm cyfrifoldebau; ac
- unrhyw waith arall sy'n ymdrin â materion nad ydynt yn cael eu cwmpasu yn yr uchod, ac yr wyf o'r farn ei fod yn angenrheidiol ar gyfer cyflawni fy nyletswyddau.

Mae Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 yn nodi hawliau'r cyhoedd ac etholwyr i archwilio datganiadau ariannol Cyngor Sir Ynys Môn a dogfennau cysylltiedig, gofyn cwestiynau i mi, fel yr Archwilydd Penodedig, am y cyfrifon a, lle y bo'n briodol, herio eitemau yn y cyfrifon. Rhaid i mi hefyd ystyried pa un a ddylwn lunio adroddiad, er budd y cyhoedd, ar unrhyw fater a ddaw i'm sylw wrth i mi gynnal yr archwiliad.

Nid yw fy ngwaith archwilio yn rhyddhau rheolwyr, na'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu, o'u cyfrifoldebau sy'n cynnwys:

- paratoi'r datganiadau ariannol a'r Adroddiad Blynyddol yn unol â safonau a chanllawiau cyfrifyddu cymwys;
- cadw cofnodion cyfrifyddu cywir;
- sicrhau rheoleidd-dra trafodion ariannol; a
- sicrhau gwerth am arian o ran y defnydd a wneir o adnoddau.

Mae'r rheolwyr yn cytuno i ddarparu'r canlynol i mi:

- mynediad at yr holl wybodaeth y mae'r rheolwyr yn ymwybodol ohoni sy'n berthnasol i'r gwaith o baratoi'r datganiadau ariannol megis cofnodion, dogfennaeth a materion eraill;
- gwybodaeth ychwanegol y gallaf ofyn amdani gan y rheolwyr er mwyn cynnal yr archwiliad; a
- mynediad anghyfyngedig i unigolion o fewn Cyngor Sir Ynys Môn y byddaf yn penderfynu ei bod yn angenrheidiol cael tystiolaeth archwilio ganddynt.

Bydd angen i'r rheolwyr roi datganiadau ysgrifenedig i mi er mwyn cadarnhau'r canlynol:

- eu bod wedi cyflawni eu cyfrifoldebau ar gyfer paratoi'r datganiadau ariannol;
- bod pob trafodyn wedi'i gofnodi ac wedi'i adlewyrchu yn y datganiadau ariannol;
- bod y wybodaeth a roddwyd i mi er mwyn cynnal yr archwiliad yn gyflawn; a
- chefnogi tystiolaeth archwiliad arall sy'n berthnasol i'r datganiadau ariannol neu honiadau penodol yn y datganiadau ariannol os byddaf yn ystyried hynny'n angenrheidiol neu os mae'n ofynnol dan y Safon Ryngwladol ar Archwilio.

Archwilio perfformiad

Mae'r Mesur yn gosod dyletswydd gyffredinol ar awdurdodau gwella i 'wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus wrth gyflawni eu swyddogaethau'. Mae hefyd yn gosod gofynion penodol ar awdurdodau i bennu amcanion gwella, ac i gyhoeddi cynlluniau gwella blynyddol ac asesiadau o berfformiad. Diffinnir awdurdodau gwella fel cynghorau sir a chynghorau bwrdeistref sirol, awdurdodau parciau cenedlaethol, ac awdurdodau tân ac achub.

Mae'r Mesur hefyd yn ei gwneud yn ofynnol i mi gynnal asesiad gwella ar gyfer pob awdurdod gwella bob blwyddyn, er mwyn pennu a yw'r awdurdod yn debygol o gydymffurfio â'i ddyletswydd gyffredinol a gofynion y Mesur. Rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol hefyd gynnal archwiliadau i nodi pa un a yw'r awdurdod wedi cyflawni ei ddyletswyddau o ran gwella, cynllunio ac adrodd.

O dan rai amgylchiadau gall yr Archwilydd Cyffredinol hefyd gynnal arolygiadau arbennig (o dan adran 21), y bydd yn cyflwyno adroddiad i'r awdurdodau a'r Gweinidogion perthnasol mewn perthynas â hwy, ac y gall eu cyhoeddi (o dan adran 22). Bydd yr Archwilydd Cyffredinol yn crynhoi'r adroddiadau archwilio ac asesu yn ei Adroddiad Gwella Blynyddol cyhoeddedig (o dan adran 24). Bydd yr adroddiad hwn hefyd yn crynhoi unrhyw adroddiadau ar arolygiadau arbennig.

Atodiad 2

Gwaith perfformiad yn amlinelliad archwiliad y llynedd sydd dal ar waith

Arddangosyn 10: Statws ar waith archwilio perfformiad 2016-17 sy'n cael ei gynnwys yn Amlinelliad Archwiliad 2016-17

Prosiect archwilio perfformiad	Statws	Sylwadau
Thema Drawsnewidiol	Heb ei ddechrau	Disgwylir y bydd wedi'i gwblhau erbyn Mehefin 2017
Prosiectau Lleol	Gwaith maes ar waith	I'w adrodd yn yr Adroddiad Gwella Blynyddol – Mai 2017
Cynllunio arbedion	Wedi'i gwblhau	Cyhoeddi'r adroddiad ar ddechrau Mawrth 2017
Llywodraethu da wrth bennu newidiadau sylweddol i'r gwasanaeth	Drafftio adroddiad	Disgwylir i'r adroddiadau drafft gael eu cyhoeddi ym mis Mawrth 2017

Atodiad 3

Astudiaethau gwerth am arian cenedlaethol

Mae'n bosibl y bydd gan Gyngor Sir Ynys Môn ddiddordeb hefyd yn yr archwiliadau gwerth am arian cenedlaethol yr wyf yn eu cynnal, a bydd rhai ohonynt yn berthnasol i, ac efallai'n cynnwys casglu tystiolaeth ar draws llywodraeth leol. Caiff yr astudiaethau eu cefnogi gan gyllid sydd wedi'i gymeradwyo gan y Cynulliad Cenedlaethol. Cyflwynir adroddiadau i Bwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus y Cynulliad Cenedlaethol i gefnogi'r gwaith craffu ar wariant cyhoeddus, ac o bosibl i gefnogi gwaith craffu gan bwyllgorau eraill y Cynulliad Cenedlaethol.

Mae'r tabl isod yn cwmpasu'r holl waith astudiaethau gwerth am arian sydd ar y gweill ar hyn o bryd.

Mae'r rhaglen hon yn cynnwys crynodebau Cymru-gyfan o waith archwilio a wnaed yn lleol yn y GIG ac archwiliadau ymatebol o feysydd penodol sy'n peri pryder i'r cyhoedd a godwyd â mi. Yn ogystal â'r gwaith a amlinellir isod, mae'n bosibl y byddaf yn penderfynu paratoi adroddiadau cenedlaethol eraill yn ystod y flwyddyn a fydd yn crynhoi gwaith archwilio lleol ar ganfyddiadau archwiliadau ymatebol.

Rwyf hefyd yn ymgynghori ar hyn o bryd gyda'r Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a rhanddeiliaid eraill ynglŷn â chynnwys nifer o astudiaethau gwerth am arian newydd yn fy rhaglen waith i'w cynnal yn ystod 2017-18. Er enghraifft, rwyf eisoes wedi crybwyll gyda'r Pwyllgor, yn dilyn fy adroddiad ym mis Gorffennaf 2016 ar Lywodraeth Cymru yn ariannu Kancoat Ltd, fy mod yn ystyried archwiliad ehangach o gefnogaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer busnes.

Byddwch yn derbyn diweddariadau ynglŷn â fy rhaglen o astudiaethau gwerth am arian o fewn yr adroddiadau cynnydd rheolaidd a gynhyrchir gan fy nhîm.

Arddangosyn 11: Pynciau astudiaethau gwerth am arian cenedlaethol a phryd y byddant yn debygol o gael eu cyhoeddi

Pwnc	Amserlen gyhoeddi arfaethedig
Apwyntiadau Dilynol i Gleifion Allanol	Chwefror 2017
Llywodraethu a throsolwg o gyrff hyd-braich (papur trafod)	Chwefror 2017
Trosolwg Llywodraeth Cymru o gyllid a darpariaeth sefydliadau addysg bellach	Mawrth 2017
Cylchffordd Cymru	Chwefror 2017
Comisiynu gwasanaethau ambiwlans brys	Chwefror 2017
Rhaglen addysg ac ysgolion 21ain ganrif	Mawrth 2017
Adolygiad o'r sefyllfa caffael gyhoeddus	Ebrill - Gorffennaf 2017

Pwnc	Amserlen gyhoeddi arfaethedig
Rheoli gwastraff (atal gwastraff)	Ebrill - Gorffennaf 2017
Rheoli gwastraff (ailgylchu trefol) ¹	Ebrill - Gorffennaf 2017
Gweithrediad Deddf Cyllid GIG (Cymru) 2014 (cynllunio tymor canolig integredig)	Ebrill - Gorffennaf 2017
Rhaglen Cefnogi Pobl	Ebrill - Gorffennaf 2017
Gwasanaethau Gwybodeg GIG Cymru	Ebrill - Gorffennaf 2017
Mynediad at wasanaethau cyhoeddus gyda chefnogaeth cyfieithu a chyfieithu ar y pryd arbenigol	Awst - Hydref 2017
Paratodau ar gyfer gweithredu datganoli cyllidol yng Nghymru (adroddiad dilynol)	Awst - Hydref 2017
Ymyrraeth gynnar a newid ymddygiad	I'w gadarnhau ²

¹ Yn ogystal â'r gwaith yn ymwneud ag atal gwastraff ac ailgylchu trefol, byddaf yn cynnal adolygiad o isadeiledd trin gwastraff ar ddechrau 2017.

² Mae fy rhaglen o waith yn ymwneud ag arfer da wedi cynnwys prosiect yn edrych ar waith newid ymddygiad ar draws y gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru a chyfleoedd i wella arferion, i ddarparu gwell deilliannau ar gyfer dinasyddion, ac i sicrhau mwy o werth am arian. Rwy'n dal i ragweld y bydd y wybodaeth a'r dystiolaeth a gesglir fel rhan i'r gwaith hwn yn cefnogi cynhyrchu adroddiad ar y pwnc, er y bydd yn annhebyfol o fod yn adroddiad archwilio traddodiadol, ac mae'r cynlluniau ar gyfer ei gyhoeddi yn parhau i fod i'w cadarnhau.

Atodiad 4

Datblygiadau eraill ar gyfer y dyfodol

Newidiadau IFRS allweddol sydd ar y gweill (yn berthnasol i bob corff llywodraeth leol)

Arddangosyn 13: Newidiadau sydd ar y gweill o ran safonau cyfrifyddu

Y safon gyfrifyddu	Y dyddiad dod i rym	Manylion pellach
Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (IFRS) 9 – Offerynnau ariannol	2018-19	Bydd IFRS 9, sy'n ymwneud ag offerynnau ariannol, yn cymryd lle Safon Gyfrifyddu Ryngwladol (IAS) 39 ac mae'n cynnwys dull newydd, sy'n seiliedig ar egwyddorion, o ddsbarthu a mesur asedau ariannol. Mae hefyd yn cyflwyno methodoleg newydd ynghylch diffygiannau i asedau ariannol sydd wedi'i seilio ar golledion a ddisgwylir yn hytrach na cholledion a grëwyd. Bydd hyn yn golygu bod colledion credyd yn cael eu cydnabod yn gynharach. Mae bron pob un o'r gofynion cyfrifyddu sy'n ymwneud â rhwymedigaethau ariannol yn cael ei drosglwyddo o IAS 39 heb ei newid.
IFRS 15 Refeniw o gyntractau â chwsmeriaid	2018-19	Mae IFRS 15, sy'n ymwneud â refeniw o gontractau â chwsmeriaid, yn cwyflwyno model pum cam sydd wedi'i seilio ar egwyddorion ar gyfer cydnabod refeniw ay'n deillio o gontractau â chwsmeriaid. Mae'n seiliedig ar egwyddor greiddiol sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r drefn o gydnabod refeniw ddangos achos o nwyddau neu wasanaethau a addawyd yn cael eu trosglwyddo i'r cwsmer ar ffurf swm sy'n adlewyrchu'r gydnabyddiaeth y mae'r corff yn disgwyl y bydd ganddo hawl iddi, yn gyfnewid am y nwyddau neu'r gwasanaethau hynny. Bydd hefyd yn gofyn am ddatgeliadau mwy helaeth nag sy'n ofynnol ar hyn o bryd.
IFRS 16 - Prydlesi	2019-20	Bydd IFRS 16 yn cymryd lle'r safon bresennol ynghylch prydlesi, sef IAS 17. Y prif newid yw'r ffaith ei bod, i raddau helaeth, yn dileu'r gwahaniaeth rhwng prydlesi gweithredol a phrydlesi cyllidol ar gyfer prydleswyr. Mae'n gwneud hyn drwy gyflwyno un model cyfrifyddu ynglŷn â phrydleswyr, sy'n ei gwneud yn ofynnol i brydleswr gydnabod asedau a rhwymedigaethau yng nghyswllt pob prydles y mae ei chyfnod yn hwy na 12 mis, oni bai bod yr ased gwaelodol â gwerth isel. O ganlyniad, bydd pob prydles yn cael ei chydabod ar y fantolen yn ased ar sail egwyddor 'hawl i ddefnyddio', gyda rhwymedigaeth gyfatebol ar gyfer rhentu yn y dyfodol. Mae hwn yn newid mawr i'r dull o gyfrifyddu yng nghyswllt prydlesi.

Cyfnewidfa Arfer Da

Mae'r Gyfnewidfa Arfer Da (GPX) yn helpu gwasanaethau cyhoeddus i wella drwy rannu gwybodaeth ac arferion sy'n gweithio. Cynhelir digwyddiadau ble mae pobl yn gallu rhannu gwybodaeth wyneb i wyneb a rhannu adnoddau ar lein.

Mae digwyddiadau'r Gyfnewidfa Arfer Da yn canolbwyntio'n bennaf ar reolaeth ariannol, staff sector cyhoeddus a llywodraethu.

Ceir mwy o wybodaeth, gan gynnwys manylion digwyddiadau GPX ar gyfer y dyfodol a chasgliadau seminarau blaenorol ar gael ar y wefan. [GPX website](#). Bydd modd cofrestru ar gyfer y digwyddiadau ddeufis cyn y digwyddiad.

Wales Audit Office
24 Cathedral Road
Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Textphone : 029 2032 0660

E-mail: info@audit.wales

Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru